

Пантюк М., Зимульдінова А., Скалич Л. Науково-експериментальна робота...

УДК 378.096:378.125

Микола ПАНТЮК,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) pantyuk.m@bigmir.net

Алла ЗИМУЛЬДІНОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) Savchak-tar@mail.ru

Любов СКАЛИЧ,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич)

НАУКОВО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА КАФЕДРИ ЯК ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ (до 35-річчя кафедри педагогіки та методики початкової освіти)

У статті розкривається науково-дослідницька робота кафедри упродовж усіх років її існування. Розглянуто зміст, визначено основні форми організації НДР викладачів і студентів. Висвітлено роботу професорсько-викладацького складу над кафедральними темами, а також наведено підтеми індивідуальної роботи викладачів, як важливої ланки науково-дослідницької роботи. Показано роль наукового семінару, проаналізовано його тематику. Розкрито значення наукових записок та монографій, видрукованих на кафедрі. Обґрунтовано здобутки і перспективи науково-дослідницької діяльності викладачів і студентів від часу заснування кафедри.

Ключові слова: кафедра, науково-дослідницька робота, педагог-дослідник, інформація, семінар, викладач, студент.

Літ. 11.

Mykola PANTIUK,

Doctor of Education, Professor, Head of pedagogy and methodology of primary education Department (Ukraine, Drohobych) pantyuk.m@bigmir.net

Alla ZYMULTINOVA,

PhD in Pedagogic sciences, Associate professor of pedagogy and methodology of primary education Department (Ukraine, Drohobych) Savchak-tar@mail.ru

Liubov SKALYCH,

PhD in Psychological sciences, Associate professor of pedagogy and methodology of primary education Department, (Ukraine, Drohobych)

SCIENTIFIC AND EXPERIMENTAL WORK OF PEDAGOGY AND METHODOLOGY OF PRIMARY EDUCATION DEPARTMENT: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS (devoted to 35th Anniversary of the Department)

The article discovers the scientific and research work of the department over the years of its existence. It considers the content, defines the main forms of organization of scientific and research work of teachers and students. It shows the work of the department over the department's themes, organization and holding of international, Ukrainian wide and reporting faculty scientific and practical conferences of both teachers and students. The article justifies the achievements and prospects of the scientific and research activities of teachers and students from the time of department foundation.

ISSN 2308-4855 (Print), ISSN 2308-4863 (Online)

289

Key words: department, scientific and research work, teacher-researcher, information, theme, conference, seminar, teacher, student.

Ref. 11.

Николай ПАНТЮК,

доктор педагогических наук, профессор, завкафедрой педагогики и методики начального образования (Украина, Дрогобыч) pantyuk.n@bigmir.net

Алла ЗИМУЛЬДИНОВА,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и методики начального образования (Украина, Дрогобыч) Savchak-tar@mail.ru

Любовь СКАЛИЧ,

кандидат психологических наук, доцент кафедры педагогики и методики начального образования (Украина, Дрогобыч)

НАУЧНО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ РАБОТА КАФЕДРЫ КАК ПУТЬ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ РОСТУ ПЕДАГОГА НОВОЙ ГЕНЕРАЦИИ (к 35-летию кафедры педагогики и методики начального образования)

В статье раскрывается научно-исследовательская работа кафедры в продолжение всех лет ее существования. Рассмотрены содержание, определены формы организации НДР преподавателей и студентов. Освещена работа профессорско-преподавательского состава над кафедральными темами, а также приведены примеры подтем индивидуальной работы преподавателей, как основного звена научно-исследовательской работы. Показано значение научного семинара, проанализировано его тематику, раскрыто значение научных записей и монографий, напечатанных кафедрой. Обоснованы приобретения и перспективы научно-исследовательской деятельности преподавателей и студентов со времени создания кафедры.

Ключевые слова: кафедра, научно-исследовательская работа, педагог-исследователь, информация, семинар, преподаватель, студент.

Лит. 11.

Постановка проблеми. Кафедрі педагогіки та методики початкової освіти – 35 років. В умовах входження України в Європейський освітній простір і реформування системи освіти в Україні зростають вимоги до підготовки висококваліфікованих фахівців, у тому числі й учительських кадрів. Кафедра у ВНЗ – основний навчально-виховний і науковий осередок, який забезпечує якісну підготовку спеціалістів, організацію науково-дослідницької роботи викладачів і студентів.

У педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка визначено етимологію і функціональну діяльність кафедри. «Термін «кафедра» – грецького походження, що означає сидіння, стілець... [3, 158]. Кафедра у вищих навчальних закладах – основна навчально-виховна група, що здійснює навчальну, методичну і науково-дослідну роботу з однієї або кількох пов'язаних між собою наукових спеціальностей, а також підготовку й підвищення кваліфікації кадрів» [3, 158].

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено: «Кафедра – базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводять навчально-виховну і методичну діяльність в одній або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково-дослідну та науково-технічну діяльність за певним напрямом» [4].

Пантюк М., Зимульдінова А., Скалич А. Науково-експериментальна робота...

Вагоме місце посідає науково-дослідницька діяльність на кафедрі, без якої неможливо здійснювати підготовку спеціалістів сучасного типу, які ще у вищому навчальному закладі мають оволодіти не тільки спеціальністю, а й методами та прийомами наукового дослідження.

Інформаційна епоха сьогодення визначає умови розвитку науки нового типу, коли посилюється її соціальне значення, створюються оптимальні умови для органічного поєднання педагогічних технологій і видів духовної діяльності, які розкривають нові перспективи у розбудові початкової освіти. Відтак, актуалізується проблема якості освіти, яка утверджується як головний критерій порівняння ефективності життєздатності не тільки освітніх, але й соціальних систем. З цього приводу актуальні слова О. Семенов: «Доцільно трансформована в навчально-виховний процес та педагогічну практику науково-дослідницька робота сприяє формуванню сучасного педагога-дослідника, який володіє високою професійною мобільністю, сучасним змістом навчально-виховного процесу та сучасними засобами розв'язання педагогічних завдань, творчо мислить, орієнтується у стрімкому потоці наукової інформації, розуміється в нових педагогічних технологіях, вміє застосовувати інтерактивні засоби навчання» [10].

Аналіз останніх публікацій. Проблеми наукової роботи розглядаються в працях таких учених, як І. Бех, А. Богуш, І. Зязюн, А. Кузьмінського [1; 2; 5; 7]. У підручнику «Педагогіка вищої школи» А. Кузьмінського та навчальному посібнику В. Ортинського розкривається проблема наукової роботи студентів [7; 8]. Вагоме значення науково-дослідницькій роботі надавала дослідниця С. Сисоєва [11]. Проблему студентської науково-дослідницької роботи висвітлювали А. Дем'яненко, І. Зязюн, Д. Луцик, В. Майборода, О. Микитюк, З. Митяй, О. Семенов та ін.

Мета статті, висвітлити науково-дослідницьку діяльність професорсько-викладацького складу кафедри протягом її становлення та розвитку як провідного осередку освіти, навчання та наукової діяльності в педагогічному університеті.

Виклад основного матеріалу. Кафедра педагогіки та методики початкового навчання (сьогодні кафедра педагогіки та методики початкової освіти) була заснована у вересні 1980 року. З часу її існування нагромаджений вагомих досвід з організації науково-дослідницької роботи викладачів. Члени кафедри успішно здійснюють навчально-виховний процес, реалізуючи Державні стандарти освіти, а також активно працюють у галузі наукових досліджень.

Сьогодні кафедру очолює доктор педагогічних наук, професор М. Пантюк. Науковий потенціал кафедри становить 77 %. Тільки за останні роки захищено сім кандидатських дисертацій (Т. Надім'янова, Л. Скалич, Л. Стахів, С. Ілляш, І. Садова, Л. Колток та Н. Калита). Характерно, що майже всі кандидати наук – випускники нашого факультету.

Науково-дослідницька діяльність здійснюється на основі «Положення про наукову діяльність працівників кафедри», де відзначається, що головною метою діяльності є апробація й впровадження варіативного змісту освіти, вивчення ефективності інваріантної складової, розробка та перевірка на практиці інструментарію нового покоління.

Оновлення змісту та використання різноманітних форм організації дисциплін кафедри у процесі дослідницької роботи спрямовується на впровадження інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

За час існування кафедри педагогіки та методики початкової освіти на факультеті початкової та мистецької освіти науково-дослідницька робота здійснюється широко й

багатоаспектно. Це: робота наукового семінару; виконання кафедральних тем; робота наукових гуртків та проблемних груп.

Зупинимося детальніше на цих аспектах.

Протягом багатьох років при кафедрі існує науковий семінар, тематика якого є актуальною й передбачає вирішення проблеми підготовки студентів як майбутніх учителів до роботи в початковій школі через зміст, форми, методи та засоби навчання. Зокрема, «Форми науково-дослідницької роботи на кафедрі» (1992); «Підготовка студентів до науково-дослідницької роботи» (1996); «Підготовка майбутніх учителів до використання інноваційних технологій» (2004); «Організація та проведення самостійної роботи з учнями та студентами» (2010); «Впровадження колективних та особистісно-орієнтованих технологій у навчальний процес вищої школи» (2014).

Важливою складовою роботи кафедри є наукова діяльність, яка визначається темою кафедрального дослідження. Через кожних п'ять років науково-педагогічні працівники кафедри обирають загальну тему дослідження, яка включає індивідуальні підтеми кожного науковця.

Загальний науковий кафедральний напрям – підготовка майбутніх учителів до роботи в початковій школі: зміст, форми, методи та засоби навчання. Під керівництвом проф. Д. Луцика професорсько-викладацький колектив кафедри від дня її заснування працював над актуальними для сьогодення кафедральними темами: «Пріоритети розвитку освіти в Україні в умовах її реформування»; «Наступність і перспективність навчально-виховної роботи між дошкільними освітніми установами, сім'єю та школою в умовах реформування освіти в Україні»; «Педагогічна майстерність – важливе джерело підвищення якості освіти в умовах входження України в Європейський освітній простір»; «Шляхи реалізації завдань інноваційних педагогічних технологій на рівні ЗОШ І ступеня»; «Теоретико-методологічні засади удосконалення системи підготовки сучасного вчителя початкової школи»; «Інтегроване вивчення предметів за галузями знань у початкових класах»; «Динаміка комплексної теоретичної і практичної підготовки вчителів початкових класів відповідно професіограми і перманентної модернізації початкової освіти».

Неабияке значення мають Наукові записки кафедри за редакцією професора Д. Луцика, які почали виходити друком з 2004 року. Їхня тематика стосується реформування змісту освіти в початковій та вищій школах і використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів: «Шляхи реалізації завдань інноваційних педагогічних технологій на рівні ЗОШ І ступеня»; «Теоретико-методологічні засади удосконалення системи підготовки сучасного вчителя початкової школи» та інші.

З 2012 року кафедра розпочала роботу над колективними монографіями, присвяченими проблемі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до науково-дослідницької роботи: «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя» (2012); «Проблеми розвивального навчання у контексті різнобічного розвитку особистості» (2012); «Освітні технології у процесі підготовки вчителя початкових класів» (2013); «Сучасні проблеми та тенденції розвитку дидактики» (2014).

Сьогодні науковці кафедри працюють над перспективними проблемами у межах загальноосвітньої школи І ступеня. Це робота над створенням банку психолого-педагогічних досліджень, електронного бібліотечного каталогу, банку даних педагогічної майстерності, електронної медіатеки, електронної тестотеки, створення інтернет-аудиторії, комп'ютерного класу тощо.

Пантюк М., Зимульдінова А., Скалич А. Науково-експериментальна робота...

Кафедра активно співпрацює з спорідненими кафедрами вищих навчальних закладів України: з відділом «Початкова освіта» Інституту педагогіки НАПН України, Тернопільським національним університетом імені В. Гнатюка, Харківським національним університетом імені Г. Сковороди, Львівським національним університетом імені Івана Франка, Глухівським педагогічним університетом імені О. Довженка та ін.

Керівництво кафедри постійно відслідковує зміни, що відбуваються в теорії та практиці викладання педагогічних дисциплін. Заходи щодо їхньої реалізації вносяться в плани наукової та методичної роботи.

Як бачимо, науково-дослідницька робота професорсько-викладацького колективу кафедри проводиться згідно з потребами загальноосвітньої школи та факультету початкової та мистецької освіти і з урахуванням наукових інтересів викладачів. Разом з тим, вважаємо, що сучасний учитель на відповідному рівні має бути дослідником чи експериментатором, тому залучаємо до наукової роботи студентів. Так, при кафедрі працює 4 студентських наукових гуртки та 4 проблемні групи.

Належна організація та проведення науково-дослідницької роботи майбутніх учителів початкових класів – це безперервна система їхньої підготовки протягом усього періоду навчання в педагогічному університеті. Її метою є вивчення методології дослідницької роботи, формування звички критично сприймати дослідницький матеріал, закріплення вмінь і навичок самостійного проведення досліджень, підвищення рівня розумової активності студентів і становлення особистості.

Система НДРС здійснюється за органічно поєднаними напрямками: науково-дослідницька робота студентів у навчальному процесі та їхня науково-дослідна робота у позанавчальний період, що в комплексі забезпечує підготовку спеціалістів-дослідників.

Професорсько-викладацький колектив кафедри плідно працює над створенням належних умов для формування і розвитку в студентів науково-дослідницьких умінь, залучення їх до активної самостійної наукової роботи. З цією метою на основі проведення практичних занять із фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін майбутні учителі початкових класів вчать володіти методикою наукових досліджень, розвивають навички самостійної пошукової роботи, підвищують наукову активність, розумові здібності, вчать виявляти інтелектуальну ініціативу.

Формуванню в майбутніх учителів умінь розв'язувати науково-дослідницькі чи експериментальні завдання за допомогою постановки проблемних і логічних задач сприяє курс «Основи науково-педагогічних досліджень». Студенти знайомляться з видами та методами педагогічних досліджень, вникають в сутність педагогічного експерименту.

Разом з тим викладачі кафедри усвідомлюють, що ефективність навчально-виховної роботи не вимірюється поданням будь-якої інформації для студентів, а умінням самостійно здобувати знання, аналізувати свою власну діяльність, ставити перед собою реальні завдання, реальну мету і досягати її.

Успішна самостійна робота студентів у значній мірі залежить від забезпечення їх науковою і навчально-методичною літературою, тому викладачі кафедри розробили нові програми з педагогічних дисциплін, які закріплені за кафедрою із врахуванням Галузевого стандарту вищої освіти і Державним стандартом загальної початкової освіти.

Кафедра виступила ініціатором у проведенні II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук зі спеціальності «Початкова освіта». Студентка п'ятого курсу Надія Янів виборола друге місце у цьому конкурсі (наукові керівники, доценти І. Садова та Л. Колток).

Перспективи науково-експериментальної роботи кафедри передбачають участь загальноосвітніх шкіл I ступеня відповідно до компонентів змісту освіти – компетентність (здатність та вміння розв'язувати традиційні завдання), досвід творчої діяльності, досвід емоційно-оцінної діяльності, в межах трансформаційних змін в організації навчальної діяльності учнів визначають оновлену освітню парадигму, рівнями реалізації якої є: загальнонавчальний рівень (відтворює світоглядні підходи до діяльності в соціокультурному середовищі); навчально-науковий рівень (передбачає висвітлення проблеми розв'язання суперечливостей між соціальною потребою в перетворювальній активності особистості та можливостями реалізації її творчого потенціалу); предметно орієнтований рівень (формування цілісної картини створення нового у подальшій навчальній (професійній) діяльності). У такий спосіб система знань в учнів формується як певний комплекс провідних ідей, концепцій, парадигм, загальних теоретичних понять, перспективних методик, що сприяє досягненню високого рівня їхніх предметних компетентностей.

Висновки. Науково-дослідницька робота професорсько-викладацького колективу кафедри здійснюється планово, організовано і спрямована на те, щоб кожен викладач міг генерувати нові ідеї, творчо мислити, використовувати в практичній роботі нові педагогічні технології, щоб умів опрацювати наукову інформацію і доводити її до розуму студентів, щоб був комунікабельним, умів працювати над розвитком інтелекту, моральних цінностей, духовного, наукового і культурного зростання майбутніх учителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Психологічні резерви виховання особистості / Д. Бех // Рідна школа. – 2005. – № 4. – С. 9–15.
2. Богущ А. М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми виховання / А. М. Богущ // Виховання і культура. – 2001. – № 1. – С. 5–83.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта України 2014. – серпень. – С. 7.
5. Зязюн І. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 11–24.
6. Луцки Д. В. Підготовка студентів до наукової роботи. Посібник / Д. В. Луцки. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 1998. – 94 с.
7. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи / А. І. Кузьмінський. – К. : Вища школа, 2005. – 485 с.
8. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник / В. Л. Ортинський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
9. Остапчук О. Є. Можливості синергетики в розбудові інноваційного освітнього простору / О. Є. Остапчук // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 4 (45). – С. 16–28.
10. Семенов О. Науково-дослідна лабораторія як форма інтеграції навчальної, наукової, освітньо-виховної роботи зі студентами-філологами / О. Семенов // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 4 (45). – С. 16–28.
11. Сисосва С. О. Освіта і особистість у швидкозмінному світі / С. О. Сисосва // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи: [зб. наук. пр.] / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – К. : Наукова думка, 2003. – С. 39–50.

REFERENCES

1. Bekh I. D. Psychologichni rezervy vykhovannia osobystosti / D. Bekh // Ridna shkola. – 2005. – № 4. – S. 9–15.

Пантюк М., Зимульдінова А., Скалич Л. Науково-експериментальна робота...

2. Bohush A.M. Dykhovni tsinnosti v konteksti suchasnoi paradyhmy vykhovannia / A. M. Bohush // Vychovannia i kultura. – 2001. – № 1. – S. 5–83.
3. Honcharenko S. Ukrainskiy pedahohichniy slovnyk / S. Honcharenko. – K. : Lybid, 1997. – 376 s.
4. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» // Osvita Ukrainy 2014. – serpen. – S. 7.
5. Ziaziun I. Konceptualni zasady teorii osvity v Ukraini / I. Ziaziun // Pedagogica i psykholgia profesiynoi osvity. – 2000. – № 1. – S. 11–24.
6. Lutsyk D. V. Pidgotovka studentiv do naukovoï roboty. Posibnyk / D. V. Lutsyk. – Drohobych : Redaktsiyno-vydavnychiy viddil DDPU im. I.Franka, 1998. – 94 s.
7. Kuzminskyi A. I. Pedagogika vyshchoi shkoly / A. I. Kuzminskyi. – K. : Vyshcha shkola, 2005. – 485 s.
8. Ortynskiy V. L. Pedagogika vyshchoi shkoly. Navchalniy posibnyk / V. L. Ortynskiy. – K. : Tsentr ychbovoi literatury, 2009. – 472 s.
9. Ostapchuk O. E. Mozhlyvosti synerhetyky v rozbudovi innovatsiynoho osvitnyoho prostoru / O. E. Ostapchuk // Pedagogica i psykholgia. – 2004. – № 4 (45). – S. 16–28.
10. Semynoh O. Naukovo-doslidna laboratoria yak forma intehratsii navchalnoi, naukovoï, osvitnyo-vykhovnoi roboty zi studentamy filolohamy // Ukrainska literature v zahalnoosvitniy shkoli. – 2004. – № 4 (45). – S. 16–28.
11. Sysoeva S. O. Osvita i osobystist u shvydkozminnomu sviti / S. O. Sysoeva // Pedagogica i psykholgia profesiynoi osvity : rezultaty doslidzhen i perspektyvy: [Zb. nauk. pr.] / za red. I. A. Ziaziuna ta N. H. Nychkalo. – K. : Naukova dumka, 2003. – S. 39–50.

Статтю подано до редакції 29.09.2015 р.